۵۰ ضرب‌المثل فارسی به ترتیب الفبایی

۱. آب از سرش گذشته است.
وقتی مشکلات از حد گذشته باشند، دیگر راه برگشت سخت است.

۲. آب که یک‌جا بماند، می‌گندد.
اگر چیزی بدون حرکت و تغییر بماند، فاسد می‌شود.

۳. آش نخورده و دهن سوخته.
کسی بدون انجام دادن کاری، مورد سرزنش قرار گرفته است.

۴. آفتابه لگن هفت دست، شام و ناهار هیچی.
ظاهر و تشریفات زیاد است، اما اصل و محتوایی وجود ندارد.

۵. از این ستون به آن ستون فرج است.
گاهی با گذشت زمان و تغییر شرایط، مشکل برطرف می‌شود.

۶. از کوزه همان برون تراود که در اوست.
رفتار و گفتار هرکس نشان‌دهنده شخصیت و درون اوست.

۷. آدم گرسنه خواب نان می‌بیند.
نیاز و گرسنگی باعث می‌شود انسان دائماً به آنچه نیاز دارد فکر کند.

۸. آدم زنده به امید است.
تا زمانی که انسان زنده است، امید وجود دارد.

۹. با یک گل بهار نمی‌شود.
با یک نفر یا یک تلاش نمی‌توان کار بزرگی را به نتیجه رساند.

۱۰. با دست پس می‌زند، با پا پیش می‌کشد.
کسی ظاهراً مخالفت می‌کند اما در واقع تمایل به انجام آن کار دارد.

۱۱. باد آورده را باد می‌برد.
چیزی که بدون زحمت به دست آمده باشد، ممکن است به‌راحتی از دست برود.

۱۲. بار کج به منزل نمی‌رسد.
کاری که از ابتدا نادرست باشد، به نتیجه درست نمی‌رسد.

۱۳. باران که شد، همه جا تر است.
وقتی شرایطی برای همه یکسان باشد، همه از پیامدهای آن تأثیر می‌گیرند.

۱۴. تا نباشد چیزکی، مردم نگویند چیزها.
معمولاً شایعات بی‌دلیل شکل نمی‌گیرند و ممکن است دلیلی پشت آن‌ها باشد.

۱۵. تا تنور گرم است، نان را بچسبان.
باید از فرصت مناسب در زمان خودش استفاده کرد.

۱۶. جوجه را آخر پاییز می‌شمارند.
نتیجه واقعی یک کار را باید در پایان آن ارزیابی کرد.

۱۷. چاه‌کن همیشه ته چاه است.
کسی که برای دیگران مشکل ایجاد می‌کند، ممکن است خودش گرفتار همان مشکل شود.

۱۸. جواب ابلهان خاموشی است.
بهترین پاسخ به سخن نادانانه، گاهی سکوت است.

۱۹. چیزی که عوض دارد، گله ندارد.
اگر چیزی قابل جبران یا جایگزین باشد، نباید بیش از حد ناراحت شد.

۲۰. چشم و گوش بسته.
کسی که بدون آگاهی و بررسی عمل می‌کند، ممکن است دچار اشتباه شود.

۲۱. خر را که به عروسی می‌برند، برایش نقل می‌ریزند.
گاهی برای حفظ ظاهر، رفتار یا تشریفاتی انجام می‌شود که سود واقعی ندارد.

۲۲. خواهی نشوی رسوا، همرنگ جماعت شو.
گاهی برای جلب نظر جامعه باید مانند دیگران رفتار کرد.

۲۳. خاک را به نظر کیمیا کند.
انسان یا هنر ارزشمند می‌تواند چیز معمولی را ارزشمند و زیبا کند.

۲۴. دست بالای دست بسیار است.
همیشه ممکن است فردی قدرتمندتر یا تواناتر از ما وجود داشته باشد.

۲۵. دست پیش را می‌گیرد که پس نیفتد.
کسی برای جلوگیری از زیان آینده، از پیش احتیاط می‌کند.

۲۶. دروغگو کم‌حافظه است.
کسی که زیاد دروغ می‌گوید، ممکن است در حفظ جزئیات دروغ‌هایش دچار تناقض شود.

۲۷. درخت هرچه بارش بیشتر، سرش پایین‌تر.
هرچه انسان دانشمندتر و توانمندتر باشد، معمولاً فروتن‌تر است.

۲۸. دیوار موش دارد، موش هم گوش دارد.
باید مراقب بود، چون دیگران ممکن است حرف‌ها و کارهای ما را بشنوند یا ببینند.

۲۹. دو صد گفته چون نیم کردار نیست.
عمل کردن ارزش بیشتری از فقط حرف زدن دارد.

۳۰. دیگ به دیگ می‌گوید روت سیاه.
کسی که خودش عیب دارد، نباید همان عیب را به دیگران نسبت دهد.

۳۱. ز گهواره تا گور دانش بجوی.
انسان باید در تمام زندگی به دنبال یادگیری و دانش باشد.

۳۲. زبان سرخ سر سبز می‌دهد بر باد.
سخن نسنجیده می‌تواند برای انسان دردسر و زیان ایجاد کند.

۳۳. سالی که نکوست از بهارش پیداست.
نشانه‌های نتیجه خوب یک کار معمولاً از همان ابتدا دیده می‌شود.

۳۴. سحرخیز باش تا کامروا باشی.
کسی که زودتر و با تلاش بیشتر شروع کند، فرصت بیشتری برای موفقیت دارد.

۳۵. سنگ بزرگ علامت نزدن است.
وعده یا هدف بسیار بزرگ گاهی نشان می‌دهد که شخص قصد عملی کردن آن را ندارد.

۳۶. شتر دیدی، ندیدی.
وانمود کن چیزی را ندیده‌ای یا از آن خبر نداری.

۳۷. صدای دهل از دور خوش است.
چیزی که از دور جذاب به نظر می‌رسد، ممکن است از نزدیک آن‌قدر خوب نباشد.

۳۸. عقل که نباشد، جان در عذاب است.
بدون عقل و تدبیر، زندگی و کارها دشوار می‌شود.

۳۹. عاقبت جوینده یابنده بود.
کسی که با تلاش و پشتکار دنبال چیزی باشد، سرانجام به آن می‌رسد.

۴۰. فلفل نبین چه ریزه، بشکن ببین چه تیزه.
نباید چیزی را فقط از روی ظاهرش قضاوت کرد؛ ممکن است کوچک اما بسیار نیرومند باشد.

۴۱. کار امروز را به فردا میفکن.
کارهای ضروری را نباید بی‌دلیل به آینده موکول کرد.

۴۲. کبوتر با کبوتر، باز با باز.
افراد معمولاً با کسانی که از نظر ویژگی و جایگاه به خودشان شبیه‌اند، سازگاری بیشتری دارند.

۴۳. کل اگر طبیب بودی، سر خود دوا نمودی.
کسی که نمی‌تواند مشکل خودش را حل کند، نباید ادعای حل مشکلات دیگران را داشته باشد.

۴۴. گر صبر کنی، ز غوره حلوا سازی.
با صبر و پشتکار می‌توان شرایط سخت را به نتیجه‌ای خوب تبدیل کرد.

۴۵. ماهی را هر وقت از آب بگیری تازه است.
برای شروع یک کار خوب، هیچ‌وقت دیر نیست.

۴۶. مرغ همسایه غاز است.
انسان معمولاً داشته‌های دیگران را بهتر و جذاب‌تر از داشته‌های خودش می‌بیند.

۴۷. موش تو سوراخ نمی‌رفت، جارو به دمش می‌بست.
گاهی انسان حتی وقتی در انجام یک کار ساده ناتوان است، کارهای دشوارتر و غیرضروری هم به آن اضافه می‌کند.

۴۸. نابرده رنج، گنج میسر نمی‌شود.
بدون تلاش و زحمت، رسیدن به موفقیت و دستاورد ارزشمند دشوار است.

۴۹. هر که بامش بیش، برفش بیشتر.
هرچه امکانات و مسئولیت‌های انسان بیشتر باشد، مسئولیت و مشکلات او نیز بیشتر می‌شود.

۵۰. هر که خربزه می‌خورد، پای لرزش هم می‌نشیند.
کسی که انتخابی انجام می‌دهد، باید پیامدهای آن انتخاب را نیز بپذیرد.

ضرب‌المثل‌ها به تفکیک موضوع

۱. آب

۱. آب از سرش گذشته است.

۲. آب که یک‌جا بماند، می‌گندد.

۳. آب در کوزه و ما تشنه‌لبان می‌گردیم.

۴. آب را گل‌آلود می‌کند تا ماهی بگیرد.

۵. آب پاکی روی دست کسی ریختن.

۲. دست

۱. دست بالای دست بسیار است

۱. [illegible]

۲. دست از پا درازتر برگشتن.

۳. دست پیش را می‌گیرد که پس نیفتد.

۴. دست به دست دادن.

۵. دست‌وپا چلفتی بودن.

۳. دل

۱. دل به دل راه دارد.

۲. دل به دریا زدن.

۳. دل کسی را به دست آوردن.

۴. دل به کار دادن.

۵. دلش را صابون زده بود.

۴. چشم

۱. چشم و گوش بسته.

۲. چشم تنگ دنیادار را یا قناعت پر کند یا خاک گور.

۳. چشم از جهان پوشیدن.

۴. چشم دیدن کسی را نداشتن.

۵. چشم‌وهم‌چشمی کردن.

۵. زبان

۱. زبان سرخ سر سبز می‌دهد بر باد.

۲. زبان در دهان گرفته‌ام.

۳. زبان خوش مار را از سوراخ بیرون می‌آورد.

۴. زبان بسته را خدا بسته.

۵. زبان‌بازی کردن.

ضرب‌المثل‌ها به تفکیک موضوع

۱. صبر و شکیبایی

۱. گر صبر کنی، ز غوره حلوا سازی.

۲. عجله کار شیطان است.

۳. شترسواری دولا دولا نمی‌شود.

۴. کار نیکو کردن از پر کردن است.

۵. قطره‌قطره جمع گردد، وانگهی دریا شود.

۲. تلاش و پشتکار

۱. نابرده رنج، گنج میسر نمی‌شود.

۲. از تو حرکت، از خدا برکت.

۳. خواستن توانستن است.

۴. کار را که کرد آن که تمام کرد.

۵. هر که طاووس خواهد، جور هندوستان کشد.

۳. دوستی و روابط با دیگران

۱. دوست آن باشد که گیرد دست دوست.

۲. دوست خوب بهتر از برادر بد است.

۳. کبوتر با کبوتر، باز با باز؛ کند هم‌جنس با هم‌جنس پرواز.

۴. یک دست صدا ندارد.

۵. دل به دل راه دارد.

۴. تجربه و احتیاط

۱. آزموده را آزمودن خطاست.

۲. مارگزیده از ریسمان سیاه و سفید می‌ترسد.

۳. تا نباشد چیزکی، مردم نگویند چیزها.

۴. چاه‌کن همیشه ته چاه است.

۵. عاقل را یک اشاره کافی است.

۵. ظاهر و باطن

۱. از کوزه همان برون تراود که در اوست.

۲. به عمل کار برآید، به سخندانی نیست.

۳. هر چه در دل است، بر زبان آید.

۴. فلفل نبین چه ریزه، بشکن ببین چه تیزه.

۵. آدم را به لباسش نمی‌شناسند، به کارش می‌شناسند.